

ja fa uns quants anys –recorda–. En l'edició que tenia d'*Històries de la carn i de la sang* hi falta un plec. Per tant, dues de les narracions del llibre no les he pogut llegir fins ara”.

La continuïtat del conreu del fantàstic català ha estat assenyalada en antologies com *Els altres mons de la literatura catalana*, recopilada per Víctor Martínez-Gil i publicada per Galàxia Gutenberg el 2005, i els pioners del gènere han estat estudiats per Sebastià Roig en assajos com *El futur dels nostres avis* (Diputació de Girona, 2012), on apareixien noms com Frederic Pujulà, Onofre Parés, Ambrosi Carrion i Josep Maria Francès. “Agustí Esclasans ha quedat com un obsès de la poesia, un foll que no podia parar d'escriure i que va ser capaç de crear tota una teoria ritmològica, que s'oposava a la paraula viva de Joan Maragall –explica Munné-Jordà–. Per a Esclasans, la paraula poètica ha de ser gairebé científica”.

La voluntat d'articular el país

L'aportació de l'escriptor barceloní al fantàstic va ser breu però intensa. “Abans d'*Històries de la carn i de la sang* havia publicat tres volums d'articles”, diu l'estudiós del gènere. Nascut a Barcelona el 1895, Agustí Esclasans va fer de mestre, corrector editorial, bibliotecari, empleat de banca i secretari de correspondència per a un magatzem d'importació i exportació abans de cantar-se pel periodisme, que es va convertir en la seva principal ocupació. “Com a bon noucentista, influït per Eugeni d'Ors i Josep M. López-Picó, tenia la voluntat d'articular el país a través del seu projecte literari, que es va desenvo-

lupar a través de la ficció, l'assaig, la poesia i l'articulisme –diu–. El *Primer llibre de ritmes* [1931] és un intent més de sistematitzar i racionalitzar, en aquest cas la poesia”. Munné-Jordà recorda que un dels elements que s'han “intentat camuflar” dels noucentistes són “els vincles amb la literatura fantàstica”. “Va ser Carles Riba qui va fer les primeres traduccions de les *Narracions extraordinàries* d'Edgar Allan Poe [1915-1916] –fa memòria–. A la dècada dels 20 també es van publicar traduccions de Gérard de Nerval, Guy de Maupassant i del Nathaniel Hawthorne fantàstic”.

Encara que el crític Manuel de Montoliu (1877-1961) titllés els relats d'Esclasans de “literatura patològica contemporània”, el pas del temps permet veure, al volum recuperat per Males Herbes, el batec de la sensorialitat al·lucinada del surrealisme. *Susanna i el bany*, dedicat a l'avantguardista J.M. Junoy, n'és un bon exemple. “Tota la cambra sembla un tapís d'ulls que s'obrin i es tanquin”, va escriure l'autor. L'habitació que acull el cos de la protagonista es converteix en un ésser viu que la venera. En qualsevol moment, però, es podria convertir en una amenaça per a ella.

Kafkià abans d'hora

“El llibre comença amb una metamorfosi kafkiana abans que els lectors catalans haguessin llegit la *nouvelle* de Kafka –continua Munné-Jordà–. A *El lector del seti quinze* explora la idea del doble, un tema recurrent en el fantàstic. També dona importància als avenços tècnics i a la suplantació dels humans per les màquines a *L'home rellotge* i *Les sagetes de fusta*”. Al primer conte, un home recorda com va voler trencar amb la imposició profètica d'haver de viure cent anys justos deixant la família quan en fa cinquanta i fugint, “camins del món enllà”, per acabar comprenent que una vida pot ser intensament breu però també inútilment llarga. *Les sagetes de fusta* fa pensar en el futur apocalíptic, urbà i automatitzat de *Metropolis*, de Fritz Lang. “El cinema expressionista va ser una gran influència, conscient o no, per a molts dels autors de l'època”, explica Munné-Jordà. També la psicoanàlisi, que estimula la creativitat dels surrealistes i s'infiltra en la percepció de vegades sobrenatural d'Esclasans, igual com més endavant passaria amb la introspecció del monòleg joycià, que va motivar la novel·la *Victor o la rosa dels vents* (1931).

L'obra del grafòman barceloní va continuar creixent durant la Guerra Civil, amb assajos com *La ciutat de Barcelona en l'obra de Jacint Verdaguer* (1937). Empresonat pel règim franquista entre el 1939 i el 1941, no va publicar cap més llibre fins al 1946. Entre els seus projectes, tots de difícil accés avui dia, hi ha els quatre volums de *La filosofia de Ramon Llull* (1953-1956), el vastíssim *Poema de Catalunya*, repartit en quinze llibres (1950-1957), i el díptic de memòries *La meua vida*, publicat el 1952 i el 1957. Va morir el 1967. Des de llavors, tret d'una breu tria de poemes a Aymà apareguda el 1981, i la inclusió d'algun conte en antologies, el seu fantasma s'ha arrossegat fins ara en silenci pel soterrani de les lletres catalanes. ♦♦

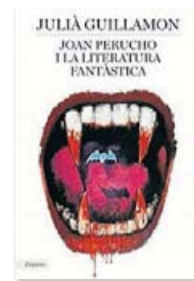
L'exorcisme psicoanalític de Joan Perucho

♦♦♦♦♦ J.N.

Un dip –versió nostrada del vampir– que va tenir el plaer de preparar les noces entre Jaume I i Violant d'Hongria. Un general carlista, Ramon Cabrera, i un naturalista d'esperit liberal i modern, Antoni de Montpalau. Aquests són els tres personatges clau de *Les històries naturals*, novel·la fantàstica i d'aventures que Joan Perucho va publicar per primera vegada l'any 1960 i que ara reedita Edicions 62, acompanyada de l'assaig de Julià Guillamon *Joan Perucho i la literatura fantàstica* (Empúries).

“Molta gent s'aficiona a llegir literatura fantàstica d'adolescent perquè tracta temes universals i atractius com la passió, el pas del temps i el doble –explica–. Quan estudiava filologia catalana em va semblar que l'autor ideal que em permetia investigar aquest gènere era Perucho”. Guillamon tenia poc més de 20 anys quan va escriure el primer article sobre l'autor de *Les històries naturals* i l'hi va enviar. “Li va agradar que algú jove s'interessés per ell i em va trucar per anar a prendre cafè a casa seva –diu–. Em va fascinar de seguida el personatge i el *teatre* que tenia muntat. De seguida em va explicar que la seva dona havia vist un fantasma al soterrani i que ell no s'atrevia a baixar-hi, perquè era molt poruc”. En aquells moments, Perucho feia poc que havia guanyat el premi Ramon Llull amb *Les aventures del cavaller Kosmas* (1981), que Labutxaca reeditarà aquesta primavera, coincidint amb el centenari del naixement de l'escriptor. “Havia estat uns anys desaparegut perquè es va arruïnar amb Tàber, que publica i sobretot literatura fantàstica –recorda–. Encara que hagués guanyat el Llull, se sentia abandonat”.

L'amistat de Guillamon amb Perucho va fer que es decidís a escriure la tesina sobre l'escriptor. El resultat va ser l'assaig *Joan Perucho i la litera-*

JOAN PERUCHO I LA LITERATURA FANTÀSTICA JULIÀ GUILLAMON EMPÚRIES 256 PÀG. / 18,50 €

tura fantàstica, que Edicions 62 va posar en circulació el 1989. “En aquella època dominaven els estudis molt lineals per influència de Joaquim Molas, i jo vaig voler fer una cosa diferent –diu–. El llibre, que he reescrit per treure-li el llenguatge acadèmic que arrossegava de jove, es divideix en tres parts: la primera és un estudi de context i sociològic sobre el fantàstic, en què apareix el cinema de la Hammer i revistes franceses com *Midinuit fantastique*. La segona aborda *Les històries naturals* des de la perspectiva de la literatura comparada, posant-la en relació amb altres tradicions i autors. La tercera es mira el llibre des del punt de vista de la narratologia. Perucho, si ens fixem en els esqemes de Gérard Genette, feia literatura de segon grau, perquè parodia altres novel·les o reutilitza, amb canvis, elements històrics”.

En el cas de *Les històries naturals*, va situar l'acció durant la Primera Guerra Carlina (1833-1840), però en realitat exorcitzava els fantasmes de la Guerra Civil d'un segle després. “Perucho hauria pogut morir a la guerra, i l'ús del fantàstic li permet abordar el conflicte des d'un punt de vista psicoanalític –diu Guillamon–. En la lluita entre carlins i liberals, tots dos bàndols tenen un alt sentit de la noblesa. El dip, que és el dolent, ve de fora, és una amenaça exterior”. A diferència del moment de la publicació de la novel·la i de quan Guillamon el va reivindicar a finals dels 80, ara Perucho té més seguidors. “Hi ha un petit boom del fantàstic, amb autors com Víctor García Tur o Marina Espasa i noves editorials com Males Herbes –explica–. I el punt pop de Perucho també ho peta: fa uns dies vaig anar a l'exposició de Bocaccio al Palau Robert i hi havia tanta gent que no hi vaig poder entrar”. ♦♦

G. GUTENBERG